

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

Živjeti
poput
**Don
Quijotea**

CERVANTES

**KNJIGA
VITEŠKOG REDA**

**KAKO PRESTATI
BRINUTI**

FLAUTA

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

03 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 ŽIVJETI POPUT DON QUIJOTEA

Marin Božić

6 CERVANTES

Ljiljana Novković

10 Ramon Llull KNJIGA VITEŠKOG REDA

Luka Marić

12 EMOCIJE KOJE LIJEČE I EMOCIJE KOJE RAZARAJU

Isabel Alzina

15 KAKO PRESTATI BRINUTI

Gilad Sommer

16 FLAUTA

Maja Pehar

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

6

10

12

15

16

Možemo li reći koliko stvarno poznajemo vlastite osjećaje, čime su izazvani i što ih vodi? Upravljamo li njima svjesno ili im se samo prepuštamo? Što od njih očekujemo? Ovo su samo neka pitanja koja se pojavljuju kada pokušavamo shvatiti sebe i svoje reakcije.

Čak i kada nam se čini da smo prazni i da ništa ne osjećamo, to ipak nije tako. Osjećaji su uvijek tu... Neki strpljivo čekaju da ih pozovemo kako bi nam obogatili dan i dali krila najljepšim stremljenjima. Neki podmuklo vrebaju trenutak slabosti kako bi nas vratili u slijepu ulicu nekontroliranih nagonskih reakcija ili u bezličnu ravnodušnost.

Kada su osjećaji jasni, sigurni smo u njih i ne tražimo potvrdu. Takvi nas osjećaji pokreću da izađemo iz vlastitih okvira, da napravimo nešto novo i bolje. Onaj tko voli, zna to cijelim svojim bićem, a njegova ljubav postaje poput zrake svjetla koja donosi blagodat svemu što dotakne. Nasuprot tome, mržnja je mračna sjena koja izobličuje stvarnost, oduzima snagu i uništava sve oko sebe...

Potrebno je neprestano njegovati plemenite osjećaje i stvarati prilike za neke nove i čišće osjećaje. Oni će ne samo nadvladati negativna emocionalna stanja, nego će nas i pokrenuti na ostvarenje nesebičnih humanih djela. ☸

Uredništvo

ŽIVJETI POPUT DON QUIJOTEA

Marin Božić

Mijenjati svijet, prijatelju Sancho, nije ludost ili utopija, već Pravda!

Don Quijote, legendarni lutajući vitez i proslavljeni borac za istinu koji je neumorno ispravljao nepravde, pomagao siromašnima, bio utjeha nemoćnima te junačkim pustolovinama stjecao slavu, već više od četiri stotine godina ne prestaje inspirirati generacije diljem svijeta. U svojim pohodima ovaj odvažni vitez sukobio se s velikim lavom, krdom volova i brojnim nemanima koje su ga pratile. No susreo se i s najtamnijim stranama svojih dubina i došao do samih izvora svojih najuzvišenijih nadanja i najskrivenijih strepnji.

*Posvetimo se upoznavanju samog sebe.
Riječ je o najtežem zadatku na svijetu.*

Kako to da ova na prvi pogled šaljiva pripovijetka o ludom starcu i dalje ostaje putokaz za svakog istinskog idealista? Što čini ovog nesvakidašnjeg entuzijasta arhetipskim sinonimom viteza? U najmanju je ruku neobično što u današnjem svijetu, u kojem materijalni aspekt stvarnosti uzima primat, ideja nesebičnog i altruističnog viteza opstaje kao trajna inspiracija. No, možda je upravo u tome rješenje ove zagonetke. Nije li upravo u današnjem vremenu potrebnije više nego ikad znati da se život ne mora svoditi na puko preživljavanje

i zadovoljavanje vlastitih želja i nagona? Ovaj neobičan junak nas podsjeća da nije nemoguće djelovati iz drugačijih motiva – kako bi se svijet učinio boljim, kako bi se nekoga oplemenilo ili nekome pomoglo.

Za slobodu, isto kao i za čast, smiješ i moraš ginuti. Opreka pak njena, ropstvo, najljuće je zlo što može stići čovjeka.

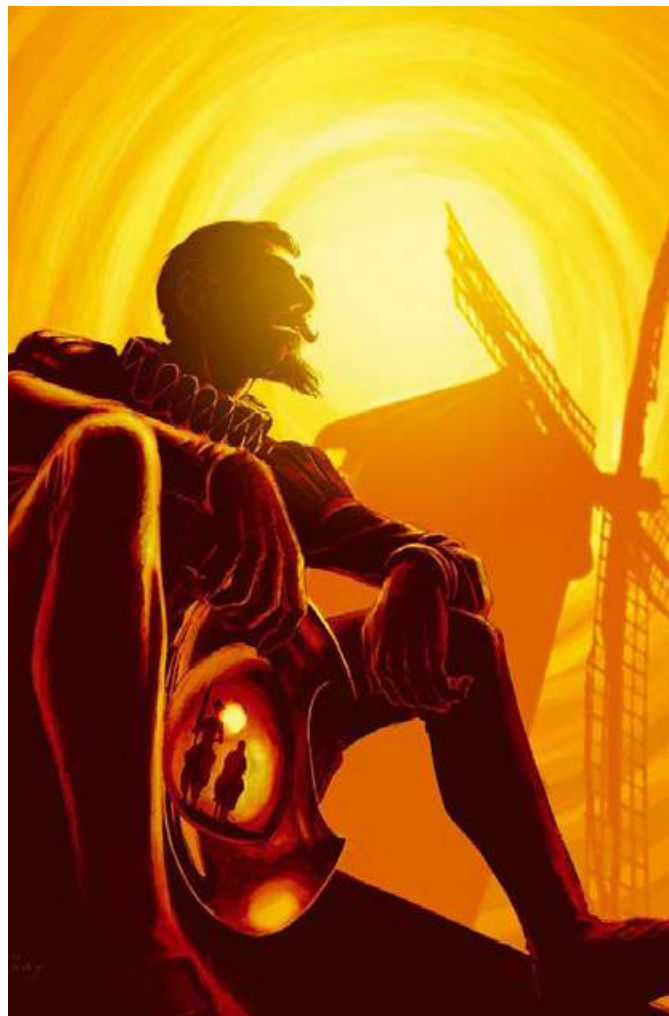
Don Quijote ne čini plemenita djela slučajno, on ih traži i zahtijeva, znajući da se svijet uistinu može mijenjati samo svjesno i namjerno. Uvijek spreman za susret s opasnostima, bez namjere za opravdanjem ili odstupnicom, preuzima svoj dio odgovornosti za svijet, zaboravljajući pritom na vlastitu dobrobit. Neobična pojava plemića Alonsa Quijana, koji u jednom trenutku odluči postati Don Quijote od Manche, nije toliko udaljena od naših svakodnevnih života kao što nam se može činiti. Nije li se svatko od nas nebrojeno puta našao u "borbi s vjetrenjačama" kao naš junak? Nisu li nam u tim situacijama mnogi govorili da se "nema smisla boriti" kao što je to njemu govorio njegov vjerni pratitelj Sancho Panza? I, naravno, ako smo u toj borbi pronašli smisao i motivaciju, nismo marili za komentare i kritike drugih, već smo se borili i dalje. "Vjetrenjače" nismo pobijedili, no možda smo pobijedili samog sebe, što je za viteza daleko važnije.

Jasno mi je, prijatelju Sancho, da ti slabo razumiješ što su pustolovine. Ono nisu vjetrenjače, nego pravi gorostasi. A ako te strah, skloni se, pa se moli dok ja budem s njima bio ljut i nejednak boj.

Upravo kroz epsku borbu s vjetrenjačama ogleda se životni položaj svakog čovjeka. Kroz dva glavna lika, Don Quijotea i Sancha Panzu, Cervantes majstorski opisuje nutarnji sukob u čovjeku, onaj između naše duhovne prirode i materijalnih težnji. Naša duhovna priroda teži dosegnuti ideale, izražavati vrline i činiti svijet boljim te nastoji to staviti na prvo mjesto naše ljestvice prioriteta. No, naš materijalni svijet se s time ne slaže i želi da najprije budu zadovoljene naše prolažne želje (glad, žeđ, spavanje, odmor...). Upravo je taj sukob vidljiv u svakoj avanturi viteza. Svaki put kada se Don Quijote želi upustiti u neku borbu, kada želi učiniti nešto što smatra plemenitim, Sancho ga nastoji odgovoriti od toga, uvjeravajući ga da je važnije sačuvati vlastitu glavu nego spašavati tuđu.

Spavaj ti, Sancho, jer si se i rodio da spavaš; a ja sam se rodio da bdim.

Don Quijote voli svog prijatelja Sancha, brine o njemu i savjetuje ga, pomažući mu da iskorači iz svojih skučenih okvira. No, njemu je jasno tko treba biti vodič u njihovoj avanturi i ne popušta Sanchovim podvalama

i varkama. Štoviše, na svaku od njih reagira odlučno i snažno, dajući mu do znanja kako valja živjeti i kakvim djelima težiti. I, prateći avanture ove dvojice pustolova kroz dva dijela ovog književnog klasika, primjećujemo nešto nevjerovatno: i Sancho se počinje mijenjati! Od priprostog skeptika s početka pustolovine, Sancho Panza do kraja putovanja postaje sve više uvjeren u svrhovitost ovakvog načina života, iskazujući to kroz svoje riječi i postupke. Na samom povratku u rodni kraj on govori:

Otvori oči, žuđeni zavičaju, [...] raširi ruke te primi sina svojega Don Quijotea, koji se vraća doduše pobijeđen od tuđe ruke, ali je pobjednik nad samim sobom, a to je, kako mi je on govorio, najveća pobjeda što se može poželjeti.

Na taj nam način Cervantes poručuje: želimo li se promijeniti, želimo li živjeti humanijim životom, moramo u sebi pronaći Don Quijotea i dozvoliti mu da nas vodi kroz život. Mijenjajući sebe, kako nas Don Quijote uči, mijenjat ćemo jedan djelić univerzuma – zbog čega će čitav univerzum biti drugačiji, i to za onaj dio koji je naša odgovornost!

Neki kroče širokim poljem bahatog slavloljublja; drugi idu po putu ropske, niske laske; treći kreću putem prijetvornosti i licemjerstva, neki pak poljem istinske religije; ali mene vodi moja zvijezda, te ja stupam po uskoj stazi skitničkoga vitezovanja, kojemu sam se predao ne mareći za imanjanje, ali mareći za čast. [...] Moj naum ide uvijek za valjanom svrhom, to jest da činim dobro svakome a zlo nikome; je li onaj komu je takva nakana, koji tako radi i djeluje, zaslužio da bude okršten luđakom?

Život Don Quijotea je dramatičan, pun proturječja, izložen poruzi. On je u stalnom sukobu i pokretu. On nije više iz prošlosti, on čvrsto korača prema jasnoj budućnosti, prema nužnosti – boljem čovjeku koji će stvarati bolji svijet.

Postoje razne ludosti na ovom svijetu. No, najveća ludost je gledati sebe kakvi jesmo. Trebamo se gledati onakvima kakvi možemo postati.

Je li ikad bilo odvažnijeg junaka od Don Quijotea, viteza u kojem se ogleda temeljno pitanje čovjeka u svakoj njegovoj krizi? Je li ikad bilo važnije živjeti s jasnim usmjerenjem prema idealima koji žive duboko u nama? Upravo je Don Quijote potvrdio da takav način života donosi dostojanstvo, entuzijazam i optimizam te obogaćuje čovjeka iznutra, bez obzira na izvanjske okolnosti. Ili, baš usprkos njima. 🏰

CERVANTES

Ljiljana Novković

Tko još nije čuo za Don Quijotea i Sancha Panzu? Ugledavši jednog mladića kako čita knjigu lupajući se po čelu i urlajući od smijeha, španjolski kralj Filip III. još je u XVII. stoljeću rekao: "Ovaj momak je ili lud ili čita Don Quijotea." Dvoranin je otišao pitati mladića kakva je to knjiga i s najvećom hitnom izvijestio kralja da se zbilja radi o Don Quijoteu.

Kažu da se u svakom djelu ogleda njegov tvorac. Pokušat ćemo ispričati život Miguela Cervantesa de Saavedre, u nadi da ćemo možda tako dokučiti što nam je želio poručiti svojim književnim djelom.

Početak

Cervantes se rodio 9. listopada 1547. godine u obitelji osiromašenog španjolskog plemića u mjestu Alcalá de Henares nedaleko od Madrida. Bilo je to vrijeme kada se u Španjolsku, tada najmoćniju državu na svijetu, slijevalo bogatstvo iz kolonija u Americi. Ipak, razlike u društvu počinju poprimati drastične razmjere i polako dovode moćnu Španjolsku do sloma.

Cervantesov otac, plemić slavne prošlosti s obiteljskim grbom na zidu i rupama u plemićkom plaštu, bio je liječnik sa sedmero djece čija se obitelj borila s vječitom neimaštinom. No sjećanje na slavne dogodovštine herojskih predaka ispunjavale su njega i njegovu obitelj ponosom i gordošću koje su često graničile sa samouništenjem; jednom pripadniku slavne loze

nije dolikovalo baviti se poslovima običnih građana i seljaka. Čak je i smrt bila bolja od toga.

Obitelj se selila po cijeloj Španjolskoj u potrazi za poslom, novaca nije bilo ni za osnovne potrebe, pa se otac sam pobrinuo za prvo obrazovanje svoje djece. Nije im, međutim, mogao prenijeti mnogo, jer se morao brinuti za prehranu mnogobrojne obitelji zbog čega je često boravio u dužničkim zatvorima. Miguel je učio kod učitelja po mjestima u kojima je obitelj boravila. Godine 1569., kad mu je bilo dvadeset godina, u Madridu uči latinski, retoriku i rimsku povijest kod nekog obrazovanog učitelja koji ga je, izgleda, upoznao i s vodećim idejama humanizma. Kao nadaren učenik sa smislom za književnost, koji se već zarana počeo baviti pjesništvom, brzo ulazi u umjetnički krug blizak kraljevskom dvoru. Tu susreće mladog kardinala Giulia Acquavivu, talijanskog poslanika kome se svidio talentirani, siromašni mladić i on mu nudi službu kancelara, spasivši ga na taj način od deset godina zatvora i odsijecanja desne ruke, presude izrečene zbog ranjavanja nekog plemića u dvoboju. Presuda je izrečena *in absentio* jer je Cervantes već bio na putu za Rim.

U Italiji, na samom izvoru renesanse, dolazi u dodir s izvornim djelima velikih suvremenih i antičkih mislilaca. Kao samouk i žedan znanja, Cervantes će se desetljećima kasnije sjećati mnogih pojedinosti iz knjiga koje je tada čitao, a naročito *Bijesnog Orlanda* Ludovica Ariosta, kojeg je jako cijenio.

"Casa real"

Međutim, siromaštvo, "bлагословljeni dar čiju vrijednost čovjek nije u stanju procijeniti", prisiljava ga da odluči kako će zarađivati za život. Izbor nije bio velik: crkva, pomorstvo i trgovina, ili vojnička služba.

Španjolski kralj Filip II. pripremao je u to vrijeme ratni pohod protiv Turaka. Žedan herojstva i slave o kakvima je slušao cijeli život, naš se junak u dvadeset i četvrtoj godini života oduševljeno ukrcao na jednu španjolsku galiju koja se kao dio savezničke kršćanske flote sastavljene od genovskog, mletačkog i španjolskog brodovlja usidrila u Sredozemlju. Sva se španjolska flota, poznata kao "Nepobjediva armada", sastojala od takvih vatrenih mladića, neustrašivih u borbi, što žude za velikim i časnim djelima. Na čelu im se nalazio kraljev polubrat don Juan od Austrije, "lijep kao Apolon", tada najsposobniji španjolski vojskovođa i obožavani vitez mladih boraca s galija. Miguel je odmah zadivio svoje zapovjednike neobičnom hrabrošću i čvrstinom.

Dana 7. listopada 1571. godine savezničke galije naišle su na tursku flotu u zaljevu kraj Lepanta i upustile se u neizvjesnu i tešku bitku s nadmoćnijom turskom mornaricom. Cervantes se zatekao pod palubom, bolestan od groznice, pa su ga drugovi nagovarali da tamo i oстане. Kasnije će o tome napisati: "Što bi rekli o meni? Da ne vršim svoju dužnost. Više volim umrijeti boreći se za svoga Boga i kralja nego da se sklonim pod palubu."

Borio se među prvima, vodeći odred od dvanaest ljudi. U bitci je izgubio lijevu ruku "na veću slavu desnice": "Baš kad su trube radosnim zvucima pozdravljale pobjedu, ja sam još uvijek držao mač u desnoj ruci, dok je krv tekla iz lijeve. Osjetio sam da mi grudi nose duboku ranu, a lijeva ruka bila je sasvim smrskana." Ova bitka bila je možda najvažniji događaj u Cervantesovu životu. Pred kraj će života napisati: "Rane što ih vojnik nosi na licu i grudima, to su zvijezde koje ostalima pokazuju put do neba časti."

Zimu nakon bitke provodi u odmoru i liječenju, ali se ubrzo nakon toga vraća u borbu. Pridružio mu se i brat Rodrigo te obojica postaju najbolji borci don Juana od Austrije. Međutim, niz velikih pothvata "Nepobjedive armade" iznenada prekida Filip II. u strahu da mu don Juan od Austrije ne preotme prijestolje. Flota se ukotvila u talijanskim lukama, a sve snažniji utjecaj Turaka na Sredozemlju izaziva ogorčenje, najprije kod vojnika, a zatim i u cijeloj zemlji. Zbog ovakvog kraljevog postupka slavna bitka kod Lepanta gubi na svom značaju.

Cervantes napušta flotu i neko vrijeme boravi u Italiji u dokolici i čitanju, uživajući pod ugodnim talijanskim nebom, a potom se vraća u domovinu. Sa sobom nosi dva pisma s preporukama svojih vrhovnih zapovjednika s kojima je trebao otići kralju i postati kapetan u španjolskoj vojsci.

Bitka kod Lepanta, 1571. godine

Alžir

Međutim, domovina nije bila tako blizu kao što se činilo. Galiju *El Sol* na kojoj je Cervantes sanjario o sretnoj budućnosti iznenada su zarobili gusari, a zarobljenici su odvedeni u Alžir. Sa zarobljenicima se postupalo jednako kao što su kršćani po Europi postupali sa Židovima i muslimanima; i za najmanju pogrešku ili neposluh zatočenike su sakatili ili ubijali.

Cervantesov boravak u zatočeništvu podsjeća umnogome na avanturistički roman i govori nam puno o karakteru budućeg pisca *Don Quijotea*. Pronašavši pisma sa sjajnim preporukama, gusari su zatražili visoku otkupninu, misleći da se radi o bogatom plemiću. Kako otkupnina nikako nije stizala, u zatočeništvu je proveo pet godina, a za to je vrijeme četiri puta organizirao bijeg. Nijedan od tih pokušaja nije uspio. Ipak, zatvorski drugovi mu nikada nisu prestali vjerovati i slijepo su slušali njegove savjete u nadi da će ih osloboditi ropstva. Svaki put kad bi pokušaj bijega propao, ništa nije pokušavao sakriti, a svu odgovornost preuzimao je isključivo na sebe, prkoseći tako smrti.

"Nikad nisam izgubio nadu da ću vratiti svoju slobodu. I kad god u onome što sam spremao, snovao i pokretao, uspjeh nije odgovarao mojem očekivanju, nisam gubio hrabrost, nego sam, da je održim, izmišljao novu nadu, ma kako trošna i slaba ona bila."

Pri pogledu na ovu ludu hrabrost, gusarima se vjerojatno činilo da pred sobom imaju nekog bogatog i nadutog plemića koji im može donijeti mnogo zlatnika. Ipak, ustrajnost i nesalomljivi karakter "kljastog Španjolca", kako su ga zvali, ostavili su snažan utisak na njih.

Sloboda je napokon došla u vidu otkupnine koju su uz velika odricanja sakupili Cervantesovi rođaci. Obitelj se odrekla gotovo svega da bi ga otkupila i tako se 1580. godine napokon vratio u Španjolsku.

Domovina

S trideset i tri godine, bez ruke, ali pun herojskih uspomena i velikih planova, Cervantes se u toliko žudenoj domovini spremao započeti novi život. Međutim, obitelj koja je sve dala za njegovo oslobođenje bila je pritisknuta još većim siromaštvom. Lepanto i don Juan od Austrije predstavljali su davnu prošlost o kojoj nitko više nije želio slušati: Španjolska je u međuvremenu izgubila svoju staru slavu, a novi je naraštaj bio razočaran i u kralja i u njegovu vojsku.

Slavu hrabrog borca morao je ostaviti za sobom i upustiti se u drugačiju vrstu borbe. Bio je prisiljen suočiti se sa svijetom koji ne poznaje ni hrabrost ni čast, ni junaštvo ni dostojanstvo, svijetom koji je malo-

dušan i uskogrudan. Nailazi na ljude koji su odustali od visokih ideala, pomirene s bijedom kao jedinom mogućom stvarnošću, a prema njemu koji se zanosio davno prohujalom slavom nekadašnjih ratova, odnose se s podsmijehom i prezirom. U kraljevskoj vojsci ionako je bilo previše časnika, a dvorska služba sa svojim spletkama i laskom nije mu nikako odgovarala. Tako je odlučio okušati se u književnosti.

Prvo njegovo djelo bio je pastirski roman *Galatea* u kojem uzdiže idealiziranu ljubav. Naišao je na veliki otpor suvremenika jer je književnost, po njihovu mišljenje, bila rezervirana samo za intelektualce, a ne za neobrazovane vojnike. Nastavio je pisati usprkos spoznaji da se od toga ne može živjeti. Knjige su trebale povlačivati masovnom ukusu, a naš gordi *hidalgo* herojskih uspomena za takvo što nije imao ni najmanje sklonosti.

Pokušao je steći ime u španjolskom kazalištu, u čemu bi možda i uspio da nije živio u isto vrijeme kad i Lope de Vega, najveći španjolski dramatičar, koji napada njegovo pisanje. Teško se snalazi u životu, često ismijavan kao bogalj koji, eto, piše nekakve drame da bi se prehranio.

Iscrpljen neimaštinom, prihvaća jedinu službu koja mu se nudila, a to je bilo sakupljanje ulja i žita za vojsku. Zasićen ovim poslom, šalje pismo kralju u kojem posljednji put govori o Lepantu i patnji kršćana u ropstvu, moleći za mjesto činovnika u Americi, "općem pribježištu svih očajnih duša". Od Filipa II. ubrzo je dobio odgovor: neka zahvalnost traži u Španjolskoj, a ne u kolonijama.

Kad je "Nepobjediva armada" napokon bila pobijeđena, sakupljač žita nikome više nije bio potreban. Dugovi su se gomilali, a vjerovnici ga nisu puštali na miru. U poslu su mu stalno pronalazili nove zamjerke. Gubi službu te pritisnut bijedom i dalje bezuspješno pokušava pisati. No, njegovo je pisanje bez žara i donosi mu slabu zaradu. Povlači se u osamu i ponekad se javi nekim sonetom, kao da želi reći da je još živ.

Kad je 1598. godine umro kralj Filip II., u katedrali u Seville podignut je veličanstveni odar, ukrašen natpisima o velikim kraljevim djelima među kojima se nalazio i natpis o pobjedi kod Lepanta. Kažu da je tada u crkvu iznenada ušao neki ludi pjesnik i izdeklamirao sonet pun gorke ironije o kraljevu odru. Bio je to Cervantes. Ovaj istup predstavlja prekretnicu u njegovu pisanju.

Don Quijote

Kad je 1605. godine izašao prvi dio *Bistrog viteza Don Quijotea od Manche*, Cervantesu je bilo pedeset i šest godina. Knjiga je doživjela izniman uspjeh (u jednoj

godini je imala čak šest izdanja), a njezin se rukopis čitao i prije samog objavljivanja.

Priča je to o plemiću ostarjelom uz čitanje viteških romana, koji jednoga dana, na čuđenje ljudi i očaj rodbine, i sam odluči postati vitez skitnica s namjerom "da brani sirote i u junačkim pustolovinama stječe ime i slavu". Prostdušni Sancho Panza, privučen Don Quijoteovom plemenitošću, postaje njegov štitonoša i prati ga u svim pothvatima. I tako njih dvojica zajedno prolaze kroz nebrojene pustolovine, često izvlačeći deblji kraj.

Budući da je svaki vitez imao damu s čijim je imenom na usnama jurišao na neprijatelja, i Don Quijote je imao svoju damu: bila je to mlada i prekrasna ljepotica, a sama pomisao na nju vraćala mu je snagu u svakoj opasnosti. Zvala se Dulcinea od Tobosa. Doduše, nikad je nije vidio kao damu, nego samo kao neuglednu seljanku, ali je znao da se ispod te vanjštine krije ideal ljepote i plemenitosti.

Don Quijote ne pristaje na svijet u kojem nema ideala, baš kao ni Cervantes nakon što je iskusio slavu na Lepantu. Roman o Don Quijoteu prenosi nam staru istinu o snazi ideala. Iako viteška hrabrost i plemenitost većini ljudi danas izgledaju smiješni, a onaj tko ih se usudi ostvarivati u svakodnevnom životu djeluje kao čudak koji juriša na vjetrenjače, to nije razlog da se od njih odustane.

Nakon prvog dijela Don Quijotea Cervantes piše *Uzorite priče*, prvu španjolsku zbirku novela koja će

mnogim piscima kasnije poslužiti kao uzor i inspiracija. U to vrijeme pojavljuje se drugi dio Don Quijotea, međutim, tu knjigu nije napisao Cervantes. Kad je 1614. Cervantes zaista napisao drugi dio svoje knjige, u predgovoru se obračunao s autorom lažnog "Don Quijotea", nigdje ne navodeći njegovo ime.

Drugi dio umnogome se razlikuje od prvoga. Dok su u prvom dijelu opisane dogodovštine viteza skitnice, u drugom dijelu Cervantes u Don Quijoteova usta stavlja životnu mudrost što ju je stekao u mukotrpnom hodu kroz život: "...ako znam za nebrojene muke koje su povezane s lutajućim viteštvom, znam i za nebrojena blaga koja se njime postižu, a znam da je put vrline veoma uzak, a put poroka širok i udoban, jer široki i udobni put poroka završava u smrti, dok uski i mučni put vrline završava životom."

Na kraju ovog drugog dijela vidimo Don Quijotea kako napušta skitničko viteštvo, tvrdeći pokajnički za sebe da je bio lud. U trenutku kad napusti potragu za svojom zvijezdom, on umire: pisac nam je time očigledno htio reći da bez takve "ludosti" život više nema ni cilja ni smisla.

Nekoliko dana prije smrti Cervantes završava još jedno djelo, *Persiles i Sigismunda*, te umire 23. travnja 1616. godine u Madridu, zaboravljen i siromašan. U životu je primio više udaraca negoli pohvala, ali u njegovim djelima nema gorčine. Netko je jednom rekao da umjetnička djela ne nastaju iz poteškoća, nego usprkos njima.

KNJIGA VITEŠKOG REDA

Ramon Llull

Ramon Llull (1232. - 1316.), katalonski filozof, teolog, mistik i pjesnik, nesvakidašnja je pojava srednjovjekovne kulture, čiji interesi izmiču bilo kakvom pokušaju klasificiranja i definiranja. Njegov opus, kao i sam njegov život, više bi se mogao opisati kao renesansni, no djelovao je u vrijeme koje sam opisuje riječima: "Nestalo je u svijetu milosti, vjernosti, pravednosti i istine; nastalo je neprijateljstvo, nevjera, nepravda."

Kao izraz potrebe vremena, iz srednjovjekovlja će se uzdignuti arhetipska slika viteza-konjanika, kao primjer časti i hrabrosti. *Knjiga viteškog reda* Ramona Llulla, *napisana da opiše odanost, posvećenost i ispravno ponašanje viteza*, kako sam autor kaže, vrlo brzo stječe status klasika na području cijele tadašnje Europe. U Engleskoj će doći u ruke utjecajnom Williamu Caxtonu, koji će je prevesti i predstaviti samom kralju Richardu III. "...kako bi mogao naložiti da ovu knjigu posjeduju i čitaju sva mlada gospoda i vitezovi unutar kraljevstva. Odredbe Plemenitog viteškog reda tada će se bolje provoditi i poštovati nego što se to činilo u novije vrijeme. Čineći to, učinit će plemenito i časno djelo."

Llull nastoji obnoviti duh viteštva, koji je u njegovo vrijeme nestao. Središnja sastavnica viteškog života bilo je življenje vrline dobrote, pravednosti, hrabrosti, srčanosti, istinoljubivosti, skromnosti i vjere. Zadaća viteza bila je vratiti svijetu izgubljene vrijednosti, a preduvjet za to bio je uspostavljeni red i mir u vlastitoj nutrini. Viteški se put nije iscrpljivao u fizičkoj borbi, nego se, prema Llullu, ogledao u hrabrosti, časnosti i služenju onome što je potrebno za opće dobro.

Knjiga viteškog reda Ramona Llulla nadahnjivala je cijele generacije onih koji su nastojali biti primjer hrabrosti, poštenja i odanosti viteškom kodeksu časti.

Nakon što je u svijetu nastalo preziranje pravednosti, jer se umanjilo milosrđe, bilo je prirodno da se zbog nastalog straha ponovno počne štovati pravednost: zbog toga se čitav narod podijelio na tisuće ljudi i iz svake tisuće njih bio je pronaden i odabran po jedan koji je bio najuljudniji, najvjerniji, najsnažniji, najplemenitija duha, boljeg nego ostali ophođenja i ponašanja.

Kad bi se viteštvo sastojalo više u snazi tijela nego snazi duha, slijedilo bi da se viteški red slaže jače s tijelom nego s duhom. Da je tako, veću bi plemenitost imalo tijelo nego duša. Zbog toga plemeniti duh ne može biti pobijeden ni nadvladan od nijednog čovjeka, čak ni od svih ljudi zajedno; tijelo, pak, biva pobijedeno.

Zanos i viteštvo ne slažu se dobro bez mudrosti i razbora, jer ako bi bilo drukčije, složili bi se s viteštvom ludost i neznanje.

...tebi je, viteže koji ljubiš viteški red, zadato (jer viteštvo te kroz plemenitost duha čini zanosnim i prezirućim opasnosti da bi ga mogao štovati) i pristoji ti se da te viteški red čini voljeti mudrost i razbor, kojim ga možeš štovati protiv nereda, kojeg ima u onima koji misle časti viteštva pridružiti ludost i nedostatak razumijevanja.

Ne traži plemenitost srca na riječima jer usta ne govore uvijek istinu; ne traži je u skupocjenoj odori jer ispod neke skupocjene halje može biti pokvareno srce u kojem je himba i laž; ...ne traži plemenitosti srca ni u oružju ni u uresima jer iza njih može stajati srce podmuklo i zlo. Stoga, ako želiš pronaći plemenitost srca, traži u vjeri, nadi, milosrđu, pravednosti, hrabrosti, odanosti i u drugim vrlinama, jer u njima je istinska plemenitost srca, i kroz njih se vitez bori i brani od varki i zla, i od neprijatelja viteštva.

Kao što prava mjera vrline stoji u sredini, a njena suprotnost u dvjema krajnostima, koje su manom, viteštvo nalazi za sebe mjesto u dobu odgovarajućem za viteza.

Svaki vitez je dužan poznavati sedam vrlina koje su korijen i počelo svih dobrih običaja, i koji su staza i put u trajnu nebesku slavu. Od svih vrlina postoje tri koje su teološke i druge četiri koje su kardinalne. Teološke su Vjera, Nada i Milosrđe. Kardinalne su Pravednost, Razboritost, Snaga (Hrabrost) i Umjerenost.

Razboritost je vrlina preko koje čovjek ima spoznaju dobra i zla, i zna voljeti dobro i prezirati zlo. To je znanje preko kojeg se od sadašnjih stvari mogu naučiti buduće. Kroz nju čovjek zna oprezno i umješno izbjeći tjelesne i duševne ozljede.

Umjerenost je vrlina koja se nalazi između dvije mane, od kojih je jedna grijeh zbog pretjerane veličine, a druga zbog pretjerane malenosti. Zbog toga, između onoga što je pretjerano, umjerenost mora biti u tolikoj količini, koliko odgovara vrlini, jer da nije tako, ne bi bilo sredine između pretjeranog i malenog, što nije istina. Vitez s dobrim navikama treba biti umjeren u zanosu, jelu i piću, u govoru u kojem je moguća laž, u oblačenju u kojem je moguća razmetljivost, u trošenju i u svim sličnim stvarima. Bez umjerenosti ne može održati časti viteštva, niti je sačuvati u sredini, koja je vrlina, da ne bi išao u krajnost.

Dolikuje, također, da vitez bude ljubitelj zajedničkog dobra, jer zbog zajedničke koristi ljudima bijaše ustanovljen viteški red, i zajedničko dobro je veće i potrebnije nego ono što je pojedinačno ustanovljen viteški red, i zajedničko dobro je veće i potrebnije nego ono što je pojedinačno.

Izvor: Ramon Llull. Knjiga viteškog reda. CID. 1995.

Priredio: Luka Marić

EMOCIJE KOJE LIJEČE I EMOCIJE KOJE RAZARAJU

Dr. Isabel Alzina

Prije negoli pristupimo ovoj temi, trebamo nešto pojasniti: u životu, u živim bićima pa, prema tome, i u ljudskim bićima, nema apsolutnih vrijednosti. Ne pozivamo se na arhetipove Pravde, Ljepote ili Istine jer u svijetu ideja oni postoje kao apsoluti, ali u manifestiranom svijetu stvari postaju relativne kada dođu u dodir s drugima. Stoga, ono što je dobro za jednu osobu, možda neće biti dobro za drugu.

Sve negativne emocije imaju svoj pozitivan aspekt; mi ih činimo negativnima kada ih potiskujemo. Moramo prihvatiti emocije koje smatramo negativnima kao dio sebe, promatrati ih i transformirati. Svijest o vladavini osjećaja može imati učinak sličan onome koji uzrokuje promatrač u svijetu kvantne fizike, a to je *transformacija* objekta promatranja.

Napokon, postoje li emocije štetne po zdravlje? Koje su to emocije koje nas povrjeđuju?

EMOCIJE KOJE RAZARAJU

Prema dr. Edwardu Bachu, postoje dvije moguće velike pogreške: jedna je otpor emocionalnog i mentalnog tijela prema duši. Kada se naša osobnost odupire težnjama duše, tada se razbolimo. Druga pogreška je okrutnost ili zlo prema drugima, jer to su prijestupi protiv Jedinstva. Bilo koja od ovih pogrešaka uzrokuje sukob koji dovodi do bolesti.

Mržnja je suprotnost ljubavi, suprotna zakonu stvaranja. Protivna je čitavoj božanskoj zamisli i samo vodi u djelovanje i razmišljanje štetno za Jedinstvo i suprotstavljeno onima vođenim ljubavlju.

Egoizam je također negacija jedinstva, to je kada vlastite interese pretpostavljamo dobru čovječanstva i brizi i zaštiti najbližih.

Neznanje je neuspjeh u učenju, odbijanje da se vidi istina kada nam je za to ponuđena prilika, što dovodi do mnogih pogrešnih djela koja mogu postojati samo u mraku, a koja nisu moguća kada smo okruženi svjetlošću istine i spoznaje. Nesvjesnost je udobna. Sada postupam pogrešno, a ako se zbog toga i razbolim, to će biti sutra...

Nestabilnost, neodlučnost i slabost u nama se pojavljuju kada osobnost odbija da njome rukovodi više ja, i navodi nas na izdaju drugih zbog svojih slabosti.

Pohlepa vodi želji za vlašću nad drugima. Ona je poricanje slobode i individualnosti svake duše. Umjesto da prepozna da je svatko od nas ovdje zato da slobodno razvija vlastite načine izražavanja, u skladu sa zapovijedima duše, da povećava svoju individualnost i radi slobodno i bez prepreka, gramziva osobnost želi diktirati, ukalupiti i zapovijedati.

Strah je odsutnost ljubavi, jer ljubav je povjerenje. Ako nema povjerenja, postoji strah. Strah je velika bolest, zajednički nazivnik mnogih bolesti od kojih danas pati čovječanstvo. Trebamo se pouzdati u život i, iznad svega, razvijati pouzdanje u vlastite sposobnosti izražavanja.

Ljutnja se pretvara u razdražljivost, agresivnost, ozlojeđenost, mržnju, što se okreće protiv nas i negativno utječe na jetru, probavu i imunološki sustav.

Tuga je osjećaj koji nas može dovesti do depresije kada nas preplavi, a ne izražavamo je.

Sve više ljudi pati od anksioznosti. Anksioznost je osjećaj praznine. To je egzistencijalna praznina koja nastaje kada odgovore tražimo izvan sebe, umjesto unutar sebe. Pojavljuje se kada tražimo vanjske događaje, vanjsku potporu, kada koristimo "štake umjesto nogu", kada ne posjedujemo čvrstoću nutarnje potrage. Ako ne prihvatimo samoću i ne postignemo nutarnje ispunjenje, doživjet ćemo tu prazninu i pokušati je ispuniti stvarima i posjedovanjem.

Ali, budući da se ta praznina ne može ispuniti stvarima, ona se samo povećava. Tjeskoba se ne može prevladati uzimanjem čokolade, kalorija ili iščekivanjem princa na bijelom konju. Tuga prolazi kad uđemo u svoju unutrašnjost, kada prihvatimo sebe onakvima kakvi jesmo i pomirimo se sa sobom. Tuga dolazi zbog činjenice da nismo ono što želimo biti, da ne radimo ono što trebamo raditi.

Stres je još jedan od zala našeg vremena. Nastaje zbog natjecanja, zato što želimo biti savršeni, zato što želimo biti bolji od drugih, zbog želje da izražavamo nešto što nije naše. U stvarnosti, možemo se natjecati samo sa samim sobom. Razorni stres oštećuje imunološki sustav. Dobar stres je poželjan, jer nam omogućuje da budemo oprezni i budni u kriznim situacijama.

Negativne emocije kao što su strah, bijes, zavist, mržnja, ljutnja ili obeshrabrenost slabe naš imunitet, našu obranu od štetnih izvanjskih elemenata. Ako ih ne preoblikujemo, one postaju psihičke i mentalne larve-paraziti. One uništavaju našu suosjećajnost i naše odnose sa svijetom, naše društvene odnose. One uništavaju naš nutarnji život. Razaraju našu radost, zdrav humor i ljubav, što su naša najbolja oružja protiv bilo koje bolesti.

Dakle, što možemo reći o kontroli emocija?

Kod većine ljudi postoji jedan ili više štetnih nedostataka koji ometaju njihov napredak, i taj nedostatak je upravo ono što trebamo pronaći u sebi. Dok u sebi nastojimo razvijati i proširivati ljubaznost prema svijetu, istodobno trebamo nastojati ukloniti taj nedostatak, preplavljujući svoju prirodu suprotnom vrlinom. Stvari ne nestaju, one se integriraju i transformiraju. Preobrazimo sebičnost u velikodušnost, razdvojenost u jedinstvo.

EMOCIJE KOJE LIJEČE

Postoje predivna sredstva za iscjeljivanje, postoje emocije koje liječe.

Najvažniji lijek je ljubav, to je snaga jedinstva. Ona predstavlja povinovanje univerzalnom zakonu. Bez sumnje, uvijek treba jaka i zdrava želja za biti bolji, biti korisniji, kao i inteligencija ili mudrost za oblikovanje svojih ciljeva. Pokušati svakog dana biti manje neznalica bez sumnje će nas učiniti sretnijima i zdravijima. *Buddha* je davno rekao da je uzrok boli neznanje.

Druga pozitivna emocija je povjerenje u sebe i u život u kojem se ništa ne događa slučajno, kako bismo ga razumjeli pozorno upijajući njegove poruke svakog dana.

Važno je praštati, to je iskustvo povezivanja i ponovnog usklađivanja, najprije psihe, a onda i tijela. "Onaj tko oprašta – liječi se", liječi rane koje nosi u srcu. Ne oprostiti drugome ili sebi vodi uništenju ili samouništenju, i uzrok je autoimunih bolesti.

Možemo spomenuti sve uzvišene osjećaje, poput hrabrosti, koja briše naše strahove, ili skromnosti, koja nas stavlja u službu života. Mi smo ljudska bića i imamo osjećaje; apsurdno je pretvarati se da nas ne dotiču i poricati ih. Razumijevanje, prihvaćanje, iskreno promatranje sebe iznutra neophodni su sastojci naše borbe za smirivanjem emocija i osvajanjem ravnoteže – vertikalnog sklada (prema nebu i našoj zemlji) i horizontalnog (prema onome što nas okružuje).

Da bi se ostvarila ta "harmonija", taj stalan pokušaj usklađivanja, potrebno je da naše djelovanje bude kontrolirano našim osjećajima, a oni našim razumom, ali razum ne smije biti jedini koji nameće svoje kriterije. U tom slučaju stvaramo neravnotežu.

Za to je potreban bistar um, srce ispunjeno nadama i snovima i ruke spremne za učinkovito djelovanje. Tako nalazimo integritet: znati misliti, znati osjećati i znati djelovati. Ili, što je isto: razlučivanje, karakter i djelotvoran rad.

Postoji mnoštvo načina koji nam mogu pomoći u umirivanju i uzdizanju osjećaja:

- fizička higijena

- dovoljno odmora
- tjelovježba
- trbušno disanje
- dobra glazba: glazbena terapija
- čitanje dobrih knjiga, manje gledanja televizije
- dobro društvo
- osamljivanje radi meditacije
- svakodnevna obnova lišavanjem štetnih tereta, kao što su negativne emocije, kako bismo mogli misliti i osjećati lijepe, pravedne, dobre i istinske elemente.

Filozofija nam pomaže razmišljati i osjećati se dobro, kako bismo mogli učiti od mnogih učitelja koji su se pojavili kroz povijest. Nudi nam os stabilnosti koja nas podržava u nastojanju da ostanemo čvrsti pred životnim problemima.

Kada jednom počnemo govoriti jezikom zajedništva, više nećemo misliti kao psiholozi, neurolozi ili imunolozi, već ćemo se ponašati kao cjelovita ljudska bića koja govore cjelovitim ljudskim bićima, koja nisu samo jednostavan skup organa koji poboljšava, nego biće koje osjeća, razmišlja, sanja, nada se i kroz te osjećaje oblikuje svoje tijelo i svoj život.

Holistička medicina dolazi do zaključka da naša psiha (osjećaji i misli) jasno i snažno utječe na rizik od obolijevanja ili mogućnost ozdravljenja. Zato moramo usmjeriti svu svoju pozornost na oblikovanje emocija, pomaganje drugima da ih prevladaju, usmjeravajući ih prema Lijepom, Istinitom, Pravednom i Dobrom. Na taj će način svijet prestati patiti. A do tada... imat ćemo jedan od najljepših ciljeva. 🕯

Sa španjolskog preveo: Krešimir Andjel

KAKO PRESTATI BRINUTI

Gilad Sommer

Zabrinutost pogađa sva ljudska bića. To je oblik anksioznosti uzrokovan stalno ponavljajućim mislima o mogućim uznemirujućim događajima u budućnosti. To je izraz uma koji izmiče kontroli, a njegove posljedice su zamor, smetenost i nemogućnost življenja u sadašnjem trenutku.

Nitko ne želi brinuti, ali ponekad mislimo da ako se ne brinemo, to znači da nam nije stalo ili da ignoriramo mogućnosti budućeg neuspjeha.

Stoga, da bismo zaustavili zabrinutost, moramo primijeniti osnovni filozofski aksiom: *Upoznaj samoga sebe*. Prije svega, moramo razumjeti svoj um, dio sebe o kojem, moramo priznati, ne znamo mnogo.

Kada netko dobije novi uređaj, bio to pametni telefon ili bušilica, prvo što napravi je da se upozna s njegovim mehanizmom, kako s njim rukovati i, što je još važnije, kako ga kontrolirati.

Nažalost, čini se da ne pokušavamo na isti način naučiti koristiti svoj um. Samo upalimo motor i pustimo da um funkcionira automatski, misleći da ne treba uložiti nikakav napor kako bismo dobili optimalne rezultate.

Ono što se tada zbiva je da naš um emitira nasumične note, umjesto lijepe muzike koju u potencijalu može stvarati.

Mnoge civilizacije prošlosti, one koje svoje napore nisu toliko usmjeravale na razvijanje tehnologije već na razumijevanje prave stvarnosti i ljudskog bića, smatrale su da je um kompozitni element s različitim atributima, nekim pozitivnim i nekim negativnim. U načelu, možemo govoriti o dva različita aspekta uma: nižem umu i višem umu. U ezoterijskom budizmu, naprimjer, oni su nazvani *kama-manas* (um želja) i *manas* (čisti um).

Zabrinutost je instinktivan mehanizam uma želja koji se odnosi na preživljavanje. Mi brinemo zbog

svojih želja, bilo da su to želje da se nešto dogodi ili želje da se to nešto ne dogodi. Hraneći neku uznemirujuću misao, mi joj pomažemo da se umnoži, sve dok ne preostanu samo uznemiravajuće misli, tiranija uma nad tijelom i emocijama.

Da bismo niži um imali pod kontrolom, moramo aktivirati *manas*, viši um koji se odnosi na *inteligenciju*, riječ koja potječe od glagola *elegir* – izabrati. Oslanjajući se na etimologiju, inteligencija bi dakle značila mudro razlučivanje. Kada je naša inteligencija razvijena, možemo razlučivati između onih misli koje nam pomažu, koje su kreativne, koje su korisne nama i drugima, te onih koje su pokretane željama, sebične, destruktivne i nepotrebne.

Inteligencija nam također pomaže da primijenimo stara učenja stoika, posebno Epikteta, koji savjetuje da treba razlikovati ono što možemo kontrolirati od onog što ne možemo kontrolirati. Korisna je vježba preispitati ono što nas brine i razmotriti možemo li to promijeniti ili utjecati na to ili ne. Ako možemo, onda trebamo učiniti sve što je u našoj moći da ostvarimo pozitivan ishod. Rad je mnogo puta najbolji lijek za anksioznost.

Ako nešto ne možemo promijeniti, onda briga nema smisla, jednostavno zato što ne pomaže ni na koji način.

Kada smo obuzeti brigama, može pomoći uvođenje nekih promjena u naše okruženje, ili da napravimo nešto na drugačiji način kako bismo odvratili uznemireni um nečim pozitivnim i zdravim, bila to šetnja prirodom, razgovor s prijateljem o nekoj drugoj temi, dobra knjiga, pažljivo slušanje umirujuće glazbe, bilo što što će omogućiti našem umu da predahne.

Možda uspijemo uzdići svijest i vidjeti stvari iz nove perspektive. 🧘

Sengleskog prevela: Dijana Kotarac

FLAUTA

Maja Pehar

'Jednom davno, dok su na zemlji još živjeli divovi, hodao je neki čovjek obalom rijeke. Bio je sam. Samo se vjetar poigravao oko njegovih ramena zalijećući se povremeno među stabljike trstike koja je rasla uz obalu. Odjednom se začuo čudan zvuk, drugačiji od svih koje je do tada čuo. Tišina pa opet zvuk. Tišina... pa opet. Svakim naletom vjetra začuo bi se zvuk koji je prestajao kako bi vjetar slabio. Čovjek se približio trstici ne bi li otkrio kakav se to stvor glasa na tako čudan način. Nije vidio ništa, samo je jedna šuplja i napukla stabljika trstike stršala drugačije od ostalih. Vjetar je ponovno puhnuo, trstika je zatitrala i zvuk se opet začuo. Čovjeku srce zaigra od veselja, uzme slomljenu trstiku i puhne... Od tada više nikada nije bio sam.'

Bilo je to davno, jako davno, još tamo negdje u praskozorje ljudskoga roda, ali to druženje između vjetra, trstike i čovjeka traje do dana današnjega.

Stjepan Večković, Vjetar koji dodiruje trstiku

Flauta je jedan od najstarijih i najraširenijih glazbenih instrumenata na svijetu. Poznata je od prapovijesnih vremena, a susrećemo je u različitim oblicima kod gotovo svih naroda svijeta. Najstarije flaute izrađivane su od kosti ili rogova, trske, drveta, gline i drugih prirodnih materijala.

Flautu se smatra pretečom svih današnjih puhačkih instrumenata, a tome u prilog govori i porijeklo njezina imena. Naziv flauta dolazi od latinskog pridjeva *flatus*

koji znači puhaći, puhajući (instrument).

U širem smislu, flautama nazivamo instrumente srodne u načinu proizvodnje tona, pa ovdje spadaju različiti oblici frula (koji su samo jednostavniji oblici ovog instrumenta), kao i razne zviždaljke, fućkaljke i okarine.

Tijekom cijelog svog dugačkog razvoja flauta se javljala u dva osnovna oblika: uzdužni i poprečni. Uzdužna flauta ima otvor na vrhu cijevi i u cijev se

puše odozgo, pa se ovaj oblik flaute uopćeno naziva tipom frule.¹ Za razliku od uzdužne, poprečna flauta ima otvor za puhanje sa strane, pri gornjem kraju instrumenta, pa to uvjetuje i drugačiji položaj instrumenta kod sviranja.

Iako danas flautu uglavnom zamišljamo kao metalni instrument, ona se po svojim tonsko-tehničkim osobinama i po tradiciji ubraja među drvene puhačke instrumente, a ono što je razlikuje od ostalih puhačkih instrumenata način je dobivanja tona. Zvuk nastaje puhanjem u usnik svirale ili puhanjem u otvore na samoj svirali; unutar cijevi instrumenta stvara se zračni jezičak koji počinje titrati stvarajući mekan ton, a zrak koji bježi kroz otvore instrumenta dodaje prepoznatljiv šum. Otvaranjem i zatvaranjem određenih otvora, odnosno rupica na tijelu instrumenta, mijenja se visina, odnosno nagib zračnog stupca i time se proizvode tonovi različitih visina.

Mitologija i simbolizam

Stari su narodi muziku općenito smatrali Božjim darom. U svim se mitovima Istoka i Zapada flauti pripisuju božansko porijeklo i nadnaravne moći.

U jednom od najčešćih prikaza, indijski bog Krišna pojavljuje se kao pastir koji svira flautu. Zvuk njegove flaute zaustavlja tokove rijeka, a ptice se spuštaju na zemlju da bi ga slušale. U hinduističkoj tradiciji zvuk Krišnine flaute ispunjava ljudsko srce božanskom ljubavlju.

Kineska legenda o Xiao Sheu i Long Yuu spominje natprirodne vrline zvuka frule – *sheng*. Od njega nastaju lagani povjetarci, šareni oblaci i feniksi koji odvođe spomenuti par na Otoke besmrtnika. Zvuk frule nebeska je glazba, glas anđela. Taoisti govore i o željeznoj fruli koja presijeca korijene oblaka i cijepa stijene, što je dovodi u vezu s gromom i kišom i čini je simbolom plodnosti.

Na jugozapadu sjevernoameričkog kontinenta, posebno kod kultura Hopi, Anasazi i Zuni, susreće se

Najstarija flauta je ujedno i najstariji glazbeni instrument čija se starost procjenjuje na trideset i pet tisuća godina. Pronađena je u špilji Hohle Fels, u Njemačkoj, a izrađena je od ptičjih kostiju.

legenda o Kokopeliju. Kokopeli se prikazuje kao grbav čovjek koji svira flautu, a njegove prikaze susrećemo na stijenama i na zidnim slikarijama u špiljama. Poznat je kao učitelj, iscjelitelj, simbol je sreće i veselja. Svirajući flautu, Kokopeli najavljuje proljeće i tjera zimu, razgovara s vjetrom i nebom, a njegova flauta može se čuti u proljetnom povjetarcu koji donosi toplinu nakon hladne zime.

I u islamskoj je tradiciji trščana frula važan simbol. Mevlana Dželaludin (Jalal-od-Din) Rumi, osnivač derviškog reda Mevlevi, u svom obraćanju Bogu kaže: "Mi smo frula, a glazba dolazi od Tebe." U jednom četverostihu govori: "Poslušaj trstiku, ona priča toliko toga! Ona kazuje skrivene tajne Uzvišenog; njezino je lice blijedo, a nutrina prazna. Glavu je prepustila vjetru i ponavlja: Bože, Bože, bez riječi i bez jezika." Ovi derviši upotrebljavaju trščanu frulu tijekom svoje ceremonije, *sema*, koja se izvodi kao ples uz muziku. Frula simbolizira dušu odvojenu od njezina božanskog izvora, kojemu se želi vratiti, te zbog toga jadikuje.

Rumi priča da je prorok Muhamed otkrio svom zetu Aliju tajne koje ovaj nije smio odati. Četrdeset dana Ali se trudio održati riječ, a onda je, ne izdržavši, otišao u pustinju, nagnuo glavu nad otvor bunara i počeo pričati... U ekstazi mu je slina pala u vodu bunara, a malo zatim iz njega je izrasla trstika. Jedan ju je pastir odrezao, probio na njoj otvore i počeo svirati u sviralu. Njegove su melodije očaravale slušatelje i postale su nadaleko slavne. Vijest o tome došla je i do proroka, koji je dao dovesti

¹ Kod nas se uvriježilo mišljenje da je frula pastirska trščana svirala, a flauta današnji umjetnički instrument.

U Mozartovoj operi *Čarobna frula* instrument ima posebno mjesto u dramaturgiji i postaje jedan od glavnih likova priče. Frula nastaje od grane tisućljetnog hrasta u jednoj olujnoj noći dok sijevaju munje. Bogovi su joj podarili čarobnu moć da onoga tko u nju zasvira štiti od svih nevolja i da sve one koji slušaju njezin zvuk vodi na put dobra, na put prema božanskim izvorima.

pastira i zamolio ga da svira. Svi prisutni pali su u ekstazu. "Te su melodije", reče tada prorok, "tumačenje misterija koje sam u tajnosti povjerio Aliju. Onaj koji među ljudima nema čistoće, taj u melodiji frule ne može čuti tajne, niti u njima uživati, jer potpuna je vjera užitak i muka".

U grčkoj mitologiji jednostruka flauta pojavljuje se kao atribut Euterpe, muze tragedije. U staroj Grčkoj frule su se upotrebljavale naročito prilikom svečanosti u slavu boga Pana, po kome je instrument i dobio ime. Drugi naziv Panove frule – *sirinks* (*siringa*), potekao je iz mita prema kojem se nimfa Sirinks (Siringa), želeći se sakriti od Panovog ljubavnog proganjanja, pretvorila u snop trske. Pan je odsjekao snop, izrezao ga u niz frula različite dužine koje je međusobno povezao i načinio instrument koji je za utjehu svirao.

Flaute kroz povijest

Spomen različitih oblika flauta susrećemo od najranijih vremena. Staroegipatski nalazi iz trećeg tisućljeća prije Krista potvrđuju postojanje dviju vrsta flauta: *mem* – slične fruli, i *sebi* – poprečne flaute. Takve poprečne flaute također se spominju u Kini u IX. st. pr. Kr. pod imenom *di*. Zanimljivo je da kineski ideogram za flautu također označava i glazbu. U Japanu susrećemo poprečnu flautu *shinobue* te *shakuhachi*, poznatu tradicionalnu uzdužnu flautu od bambusa koja se nekada svirala samo u hramovima, a danas je možemo vidjeti i kao instrument umjetničke glazbe. Najrasprostranjenija indijska flauta naziva se *bansuri*, poznata i kao *Krišnina flauta*.

Jedan od najstarijih oblika instrumenta je *ney*, uzdužna flauta Bliskog Istoka koja se u neznatnim varijacijama susreće od Maroka na zapadu do Pakistana na istoku. Panovu frulu (*sirinks*) susrećemo kao instrument europske antike, no poznata je na cijeloj zemaljskoj kugli, od Oceanije i istoka do Europe i Amerike, dok je danas najpoznatija kao južnoamerički instrument. U Rumunjskoj se još i danas može čuti virtuozno sviranje na instrumentu sličnom Panovoj fruli pod imenom *naion*. Zanimljivo je da se pronalazak prvih orgulja (tzv. *hydraulusa*) temelji na Panovoj fruli, budući da se svirale orgulja još i danas izrađuju od cijevi različitih dužina.

U našim krajevima susrećemo nekoliko vrsta instrumenata tipa flaute. Jedinka, dvojnica, sluškinja, trojka i četvorka su glazbala tipična za Hrvatsko zagorje, a njihov naziv govori o broju cijevi koje sadrži tijelo instrumenta. Glazbala tipa jedinki i dvojnica u raznim su varijantama bila prisutna i u drugim dijelovima Hrvatske. Jedinka se još naziva i *ćurlika* (Ravni kotari, Lika, Dalmacija) te *čaruminka* (Korčula), a *vidalice* su dvojnica u Istri.

Flauta kao umjetnički instrument

Europa je do X. stoljeća poznavala tek uzdužnu flautu, a tada je, nakon križarskih ratova, preko Bizanta preuzela poprečnu flautu. Ova nova vrsta flaute brzo se proširila Europom, a postala je naročito popularna u germanskim zemljama, te se često naziva i germanskom flautom.

Flauta oba tipa svirala se mnogo i u različitim prilikama, na dvoru i u gradovima; svirali su je profesionalni glazbenici i amateri. O vrlo raširenom sviranju flaute u renesansi i ranom baroku svjedoče brojne škole za flautu iz prve polovine XVI. stoljeća. Ideal tog vremena bilo je stapanje ljudskog glasa sa zvukom

instrumenta. Pretežno se muzicira na blokflauti, a grade se i cijele obitelji poprečnih flaute čiji je zvuk vrlo nalik na blokflautu: pun, taman, topao i mekan. U instrumentalnim sastavima XVI. stoljeća flaute su imale vodeću ulogu, a izrađivale su se u jednom komadu od ebanovine, drveta zimzelena, slonove kosti, stakla ili srebra. M. Praetorius počinje flaute izrađivati od više dijelova, a na tijelo instrumenta dodaje i prvi poklopac, čime se sviraču olakšava tehnika sviranja.

Od nastanka prvih opera u XVII. stoljeću skladatelji nastoje upotrijebiti svako glazbalo prema njegovoj zvučnosti, dovodeći zvuk u vezu sa slikom iz prirode koju to glazbalo najbolje dočarava. Tako drvena puhačka glazbala podsjećaju na šume, potoke, pastirice i njihova stada, a flautu Klingstor poetski opisuje: "Flauta je pastirica s košarom, koja ide naprijed u taktu menueta i svojim nježnim glasom izvodi nehajan zvuk."

Zbog osobitih solističkih svojstava ovog instrumenta pojavljuje se velik broj virtuoza te nastaju solistička i komorna muzička djela namijenjena prvenstveno flauti. Talijanska škola, a zatim G. Ph. Telemann, G. F. Händel, J. S. Bach i Mannheimska škola potpuno prihvaćaju ovaj instrument i razvijaju flautni stil.

Za vrijeme bečkih klasika flauta gubi svoj istaknuti položaj među solističkim komornim instrumentima. Zvukovni ideal se promijenio pa mu je klarinet postao

mного bliži, budući da jakost zvuka flaute nije bila dorašla koncertnim dvoranama, a njezina je skala još uvijek bila tonski neujednačena i nedovoljno čista.

Njemačkom graditelju Theobaldu Böhmju uspjelo je 1847. godine konstruirati flautu koja je odgovarala zahtjevima toga vremena, sa zvukovno i intonacijski ujednačenom skalom od c1 do c4 i s pojačanim zvukom. Mehanizam poklopaca i poluga, tzv. klapni mehanizam, prema njemu je nazvan Böhmovim sustavom, a do današnjih dana način izrade instrumenta nije se bitno promijenio.

Danas se flaute susreću u četiri oblika. Osim tzv. "velike flaute" susrećemo *alt* flautu, *bas* flautu te *piccolo* (koja je za oktavu viša od obične, "velike" flaute, i najviši je instrument u orkestru). Najpokretniji je orkestralni instrument jer je na njoj moguće izvesti vrlo brze pasaže, skokove, *trilere*, *staccato* i *legato*.

U posljednje vrijeme u klasičnoj glazbi pojavio se pokret poznat kao preporod rane glazbe, kojim se nastoji što izvornije izvesti i prenijeti glazbeno djelo, na izvornim instrumentima i u duhu vremena u kojem je stvarano, s naglaskom na interpretaciji u skladu sa stilsko-izražajnim idealom određenog razdoblja. Tako su mnoga povijesna glazbala spašena od zaborava, pa se time budi interes i za muziciranjem na ranim flautama, iz razdoblja renesanse i baroka. Naposljetku, to su upravo one flaute koje su skladatelji toga doba poznavali i za koje su pisali svoja djela. ♫

*Sav mrak svijeta nije u stanju prekriti svjetlost
jedne male svijeće.*

Arapska narodna